

15. Schippan Th. Einführung in die Semasiologie / Thea Schippan. – Leipzig, 1972. – 246 S.
16. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. – [2. Aufl.] – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1984. – 305 S.
17. Stepanova M. D. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / M. D. Stepanova, I. I. Černyševa. – M. : Vyssaja skola, 1988. – 248 S.
18. Большой немецко-русский словарь : В 3 т. [сост. Е. И. Лепинг, Н. П. Страхова, И. И. Филичева и др. ; под общ. рук. О. И. Москальской]. – 7-е изд. – М. : Русский язык, 2001. – Т. 1. – 760 с.
19. Павловский И. П. Немецко-русский словарь / И. П. Павловский. – 3-е изд. – Рига : Издание Н. Кимеля, 1902. – 1529 с.
20. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden. – München : Mosaik Verlag, 1989. – 816 S.

Стаття надійшла до редакції 25 січня 2013 року

УДК 81;42

*Оксана Красненко
(м. Київ, Україна)*

ЗАСОБИ ПЕРСУАЗИВНОСТІ ТА ТИПИ ТЕКСТІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розглянуто особливості різних типів текстів з міжнародних відносин, а також аналізуються мовні засоби персуазивності, які у них домінують. Встановлено, що в академічно наукових текстах переважають диктумні засоби персуазивності, а у науково-публіцистичних – модусні. Науково-публіцистичні тексти містять менше вузько спеціальних термінів, у них поєднуються книжні та розмовні вирази, стандартні та експресивні мовні одиниці, образні засоби, які здійснюють переконливий вплив на читачів.

***Ключові слова:** персуазивність, мовні засоби, диктумні засоби, модусні засоби, тексти з міжнародних відносин.*

В статье рассматриваются особенности разных типов текстов по международным отношениям, а также анализируются языковые средства персуазивности, которые в них доминируют. Установлено, что в научных текстах преобладают диктумные средства персуазивности, а в научно-публицистических – модусные. Научно-публицистические тексты содержат меньше терминов, они объединяют книжные и разговорные выражения, стандартные и экспрессивные языковые единицы, образные средства, которые способствуют эмоциональному влиянию на адресата.

Ключевые слова: *персуазивность, языковые средства, диктумные средства, модусные средства, тексты по международным отношениям.*

The article concerns peculiarities of different types of texts on international relations and analyzes linguistic means of persuasion which prevail in them. It is set that dictum means of persuasion predominate in scientific texts and most of modus means are used in mass media texts. Mass media texts contain fewer specialized terms, combine book and spoken expressions, standard and expressive linguistic means, figures of speech which influence emotionally on the addressee.

Key words: *persuasion, linguistic means, dictum means, modus means, texts on international relations.*

Головною метою статті є розглянути різні наукові жанри з міжнародних відносин, а також з'ясувати роль та вплив мовних засобів вираження персуазивності на визначення виду тексту.

Матеріалом нашого дослідження є монографії, довідники, статті збірок, часописи «Politique étrangère», «Politique internationale», а також статті науково-популярних журналів «L'express international», «Le Courrier international», «Le Monde diplomatique», «Le Point» і газет «La Tribune», «Libération» початку ХХІ століття.

Персуазивність – це текстово-дискурсивна категорія модусного типу, за допомогою якої мовець через власне переконання у своїх епістемічних знаннях кваліфікує достовірність повідомлювальної інформації. Зміст персуазивності організовується протиставленням «впевнений / невпевнений у достовірності повідомлювального» та вказуванням на ступінь впевненості мовця, що може бути виражений у таких основних модальних значеннях за шкалою від впевненості через припустимість, можливість, необхідність, сумнів до невпевненості

[3, с. 3]. Основними для наукового тексту є достовірність та впевненість, які невід'ємні одна від одної у висловленні та виступають у модусно-диктумній конструкції: достовірність факту передається через диктум, інформативно-референційний зміст речення, а впевненість мовця – через модус. Достовірність та впевненість виражаються у науковому тексті на усіх рівнях: синтаксичному, морфологічному, лексичному.

Серед публікацій з міжнародних відносин важлива роль належить **монографії** (від гр. моно – один, єдиний і графія – пишу), первинному пошуковому, академічно науковому жанру, у якому глибоко та всебічно висвітлюється якесь одне важливе питання, одна тема. Наприклад: *L'Europe des vingt-cinq, La politique étrangère et de sécurité commune*, тощо. При цьому, звичайно, посилаються на джерела, з яких бралися відомості, наводяться бібліографічні джерела до теми. Як правило, автором монографії є один науковець, проте трапляються випадки, коли й два, як от *Courty G., Devin G. La Construction européenne*.

Як правило, у науковому тексті використовуються диктумні засоби персуазивності, що вказують на об'єктивність, наукову достовірність повідомлюваної інформації, адже особливістю наукового тексту є те, що в ньому логічний принцип викладу: сюжет розгортається у логічному просторі, а події, що його складають, належать до розряду інтелектуальних (припущення, гіпотези, твердження, докази, пояснення тощо). Цей принцип передбачає, що текст адресований активному читачеві – носію традиції читання наукових текстів.

Ці тексти містять: 1) пропозиції, джерело яких визначається однозначно, що виключає незнання або сумнів; ці пропозиції відносяться до сфери існування самого мовця та відображають *загальновідомі та очевидні істини*; у мові вони виражаються *індикативом* теперішнього чи минулого часів, який стверджує істинність та достовірність змісту висловлювання для конкретних умов місця, часу та інших обставин. Він виражає дійсні факти та перевірені твердження. Форма теперішнього часу посилює та доповнює позитивну достовірну оцінку: *«Le déficit de légitimité des institutions européennes vient peut-être de ce que, pour la plupart*

d'entre nous, l'Europe ne constitue pas un «peuple» soudé par une unité [11, p. 15]»;

2) пропозиції, джерелом яких може бути а) *набутий досвід мовця* або б) *відомості, одержані з авторитетного джерела*, вказування на яке є обґрунтуванням істинності пропозиції. У цих випадках достовірність носить постулативний, аксіоматичний характер. Імплицитно достовірними є будь-яка наукова оповідь, опис, побудовані на презумпції, що у автора є достатньо причин для підтвердження істинності повідомлюваного.

Імплицитно достовірність може також виражатися *безособовими формами дієслова*: дієприкметником теперішнього та минулого часів, відокремленим означенням, герундієм; *безсполучниковими реченнями та кількома незалежними реченнями без жодного сполучника*.

Особистісне ставлення автора маркується рідко, приблизно 1-2 засоби на сторінку переважно через використання прислівників як оцінних кваліфікаторів достовірності висловлювання: *Cette conscience de la guerre impossible sur leur propre territoire explique certainement aussi la difficulté des Européens à assumer ensemble des responsabilités d'ordre militaire dans un système international qui n'a pas renoncé au conflit armé [15, p. 58]*.

Зміст академічного наукового тексту передається у зрозумілому лише спеціалістові кодї, основним складником якого є терміносистема. Так, у науковому тексті з міжнародних відносин переважає загальноприйнята суспільно-політична лексика (*le gouvernement, la politique étrangère*); дипломатичні терміни, а також система особливих термінів, що відносяться власне до галузі міжнародних відносин і позначають предмети, явища, цінності чи підходи (*unité, bloc, tactique, stratégie*), військова термінологія (*armement*), зокрема найменування видів та класів озброєння (*arme nucléaire, obus, raquette*).

Як відомо, сукупність статей формують матеріали наукових конференцій, збірки, часописи з тематикою міжнародних відносин, а також статті входять до науково-популярних журналів і газет. **Стаття** визначається як «науковий або публіцистичний твір

невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті тощо; дослідження на якусь важливу наукову, соціально-політичну чи іншу тему. У статті важливі висновки та узагальнення повинні поєднуватися з майстерністю викладу досліджуваних фактів, з доступністю для широких читачьких кіл [5, с. 273–274]». Отже, стаття має свої композиційні та лінгвопрагматичні особливості, зокрема постановка та рішення однієї проблеми, середній обсяг, значна роль паратексту – системи посилань, додатків, таблиць тощо. Жанр статті є більш гнучким, охоплюючи як наукову, так і науково-популярну сфери.

На відміну від монографій, у **збірках** (Collection *Penser l'Europe, L'Europe jusqu'où?, Après le conflit, la réconciliation?*) пропонуються матеріали різних науковців, розглядаються різносторонньо питання однієї або кількох країн. Зокрема, le Centre de documentation internationale de la Documentation française пропонує читачам 140 документальних досьє стосовно Європейського Союзу, а також близько 450 про політичні, економічно-соціальні проблеми країн ЕС. Джерелами цих досьє є 350 французьких та іноземних матеріалів. Кожна збірка має свої особливості. Так, збірки колекції *Penser l'Europe* характеризуються двомовним викладом матеріалу: французькою та англійською мовами. Модусні засоби вираження персуазивності використовуються у цих збірках у середньому 3–4 на сторінку, що свідчить про те, що їх статті є науковими.

Часописи «*Politique étrangère*» і «*Politique internationale*» – це періодичні друковані видання у вигляді книжки, журналу. Вони містять дебати, аналіз міжнародних питань, які охоплюють політичну, економічну, соціальну сфери життя. Проте вони мають відмінності. У «*Politique internationale*» авторами статей є журналісти, кореспонденти таких газет, як *Monde, Figaro*; домінують інтерв'ю з політичними діячами; журнал насичений рекламними товарами та більше наближається до науково-публіцистичного стилю. «*Politique étrangère*» же пропонує наукові статті спеціалістів. Як правило, починається статтею від редакції (Editorial), складається з двох-трьох досьє, а ті в свою чергу

містять чотири-п'ять статей різних авторів-спеціалістів, у яких глибоко досліджуються актуальні проблеми у галузі міжнародних відносин.

Більш виражений пропагандистський характер носять **науково-публіцистичні статті** журналів «L'express international», «Le Courrier international», «Le Point», «Le Monde diplomatique», а також газет «La Tribune», «Libération». У них обговорюються актуальні, злободенні суспільно-політичні проблеми. Газети, журнали є засобом масової інформації. Їм властива чітко виражена переконувальна спрямованість, тенденція до широких узагальнень, поєднання логічного та емоційно-образного мовних планів. Вони розраховані на дуже неоднорідну аудиторію, яку вони повинні утримати, змусити її читати. Їх проглядають переважно в умовах, коли зосередитися досить складно. Це в свою чергу зумовлює необхідність організувати газетну інформацію так, щоб передати її швидко, коротко, повідомити головне, навіть якщо статтю не дочитають до кінця, та справити на читача певний емоційний вплив. Наприклад, для цього перед статтею дається лід.

«Повідомлення не повинне вимагати від читача попередньої підготовки, а залежність від контексту повинна бути мінімальною [1, с. 265]». Ефективним механізмом для підтримки контакту, збереження уваги з боку адресатів є кольорова палітра, графічні засоби: шрифти, заголовки, поділ на полоси та розподіл статті по різних сторінкам, що збільшує шанс кожної статті бути прочитаною. На шпальтах журналів, газет можна помітити велику кількість рекламних товарів і послуг, що свідчить про те, що вони розраховані на широке коло читачів.

У французьких газетах, як і в науково-популярних журналах існують певні розділи, присвячені дослідженню міжнародних відносин: *Monde* («L'Express», «Le Point», «Libération»), *D'un continent à l'autre* («Courrier international»), *Economie internationale* («La Tribune»). Рубрики підрозділяються: «L'Express» має *Monde Focus*, *Interview*, *Rencontre*, *Pays*, *la Chronique*, *Monde reportage*, а у «Courrier international», «Le Point» вони представлені у вигляді назв континентів, країн (*Europe: Espagne, Portugal, Royaume-Uni, Russie* тощо), що виступають ключовими словами.

Як уже зазначалося, авторами власне наукових текстів є переважно науковці, вчені, спеціалісти, тоді як газетно-журнальні статті пишуться переважно журналістами, які можуть підписуватися повним ім'ям, або ж ставити свої ініціали: *Benjamin Barthe – B. B.* («*l'Express*»), що є неприпустимим для наукових текстів.

Слід зазначити, що у створенні газетно-журнальних текстів науковий стиль покликаний відігравати допоміжну роль. Лише в одному випадку він перетворюється на самодостатній компонент, коли автор виступає у жанрі науково-публіцистичної статті. Таким автором може бути вчений, що прагне через засоби масової комунікації популяризувати наукові досягнення (не обов'язково свої) та журналіст, який спеціалізується на науковій публіцистиці. Як перший, так і другий повинні забезпечити текст загальножурналістською стильовою вимогою – легкопрохідністю. Він має бути зрозумілим для широких мас – споживачів інформації в журналістиці. Іншими словами, текст повинен бути перекладений з мови наукової на мову масової інформації, тобто містити меншу кількість наукових термінів, а не гіпотези. Найчастіше журналісти використовують науковий стиль із допоміжною метою: для роз'яснення своєї позиції, її аргументації та підсилення. У даному разі застосування стилю науки пов'язане з фрагментом тексту, а не з усім текстом. У цьому фрагменті журналіст посилається на обґрунтування своєї концепції на певну наукову теорію, апелює до загальновідомих наукових знань або до нових відкриттів.

У другому випадку, зрозуміло, необхідне точне посилання на джерело наукової інформації, книжку вченого, його проект, сайт в Інтернеті тощо. Найкраще назвати прізвища й імена авторів відкриття, подати дослівний читацький матеріал з їхніх досліджень [4, с. 233].

Статті, як правило, невеликі, мають лід, вставки, а також містять ілюстрації, фото, навіть малюнки гумористичного характеру («*Courrier international*»), що зовсім не є типовим для наукових текстів. Хоча зустрічаються також статті, які охоплюють кілька сторінок (зокрема у «*Monde diplomatique*») і насичуються

різноманітними відомостями: вузькоспеціальними довідками, додатковими інтерв'ю, поясненнями теоретичних понять, зауваженнями. Вони графічно оформляються та привертають увагу читачів. Наприклад, до статті *Israël: la voie de Sharon* додаткові відомості подаються у *Questions sur un coma, Un Kadima palestinien? (interview)* [16, р. 66–72].

Журнально-газетні заголовки слугують різним цілям, а саме змусити адресата прочитати замітку та забезпечують компресію інформації. У них використовується лексика з різним стилістичним значенням, каламбури (*Faux démocrate, vrai autocrate* [8, р. 22], *Bourqa-bla-bla* [13, р. 1]), фразеологізми (*Les Serbes de Bosnie tournent le dos au passé* [9, р. 20], *La Georgie et l'Arménie mises à genoux* [8, р. 14]) та інші стилістичні прийоми (риторичні питання, експресиви: *La liberté d'expression sera du côté des Turcs !* [9, р. 15], *Touchez pas l'uranium !* [8, р. 13] тощо). Назви статей можуть виступати у формі цитат: *Saïd Jalili: «La force de l'Iran, c'est son message»* [16, р. 57–62]. До того ж, у газетно-журнальних статтях використовується велика кількість цитат прямої мови, а також різні способи передачі чужого мовлення. Так, у «*Courrier international*», «*Le Point*» цитати виділяються курсивом.

Особливості індивідуального стилю автора проявляються у газетно-журнальних статтях значно яскравіше, ніж у наукових, виражається частіше авторське ставлення до змісту висловлювання, що демонструють модусні засоби вираження персуазивності, а також авторське я. Автор демонструє свою впевненість, використовуючи: 1) неозначено-особові (*on sait que... , on admet que...*); 2) безособові конструкції (*il est certain / évident / exact / naturel / clair que...*); 3) двоскладові конструкції типу *je sais bien, je suis certain (sûr, convaincu, persuadé)*, а також 4) прислівники, чи прислівникові словосполучення (*certainement, certes, évidemment, sans (aucun) doute, bien sûr* тощо).

Аналіз показав, що у науковому тексті переконання автора не так часто експлікується структурами: *Je suis sûr / certain / convaincu / persuadé que...*, проте у науково-публіцистичних текстах, зокрема в інтерв'ю, уживаються такі конструкції, як *je suis arrivé à cette conviction*, або *notre conviction*

est que... Варто зазначити, що у цьому випадку оцінка індивідуальна: *Je suis arrivé à cette conviction après quelques mois. Bachar a voulu imiter son père qui jouait sur la guerre froide, mais aujourd'hui il n'y a plus de guerre froide* [14, p. 58].

Іноді автор демонструє власне переконання від третьої особи: *qn est convaincu / sûr / persuadé*, а також використовуються конструкції *objet est sûr / convaincant, objet a persuadé / convaincu, le fait renforce la conviction / la croyance*, які вказують на те, що факти, аргументи, докази є переконливими, а значить мовець також впевнений у повідомлювальному: *Une chose est sûre. Avec Sharon, Olmert partage une même détestation pour les accords d'Oslo* [16, p. 72].

Публіцистичний стиль поєднує риси, характерні, як для наукового (використання термінологічного апарату, синтаксис: поширенні речення, синтаксичні паралелізми, анафора, епіфора), так і для художнього стилів (зокрема, образне слововживання, емоційна лексика (оцінні епітети), антитеза, риторичні питання, пряме звернення до читача). Наприклад, зустрічається художній опис: *Quand la nuit tombe sur Tibériade, les lampions des restaurants s'allument l'un après l'autre le long du lac. Dans un local du centre-ville, tapissé de posters à l'effigie d'Ariel Sharon, une quarantaine de militants du parti Kadima entonnent à voix basse la Hatikva, l'hymne national israélien [...] [16, p. 67]; характеристика іранського президента: *Surprise: c'est le président de la République, Mahmoud Ahmadinejad, barbe noir, yeux pétillants, qui s'extrait de l'habitable. Le sourire tiré jusqu'aux oreilles, il salue d'un signe de la main les manifestants, hommes en blouson d'hiver, femmes en tchador noir* [17, p. 51].*

Отже, публіцист доводить власні положення не лише логічними доказами, але й намагається також вплинути на емоційне сприйняття. Ставлення до дійсності демонструється у відборі фактів, логічному їх аналізі, у використанні абстрактних слів, емоційно-експресивних, оцінних мовних засобів.

Науково-публіцистичні тексти містять менше вузько спеціальних термінів, аніж академічні наукові роботи (монографії, довідники, статті наукових конференцій тощо), які присвячені

передусім спеціалістам. У газетно-журнальних статтях переважають кліше, фразеологічні звороти (*maintenir la distance, défendre bec et ongles, mettre le couteau sous la gorge, rester sur le bord du chemin*), перифрази (*le géant asiatique (Chine), l'or noir (pétrole)*), повтори, інверсія, еліптичні речення. У них домінують власні назви: топоніми, антропоніми, назви закладів, організацій, партій тощо (*ONU, OMC, OTAN, OECE*), а також числівники та дати.

На противагу науковому тексту, у науково-публіцистичному використовуються розмовні вирази: *Sarko* замість *Sarkozy*. Діалогізація оповіді та включення розмовних елементів, які вносять невимушені, жваві інтонації, є типовими для публіцистичних текстів і загалом складають ознаку масової комунікації: *Il y a un dirigeant que l'hyper-président prétend admirer: Silvio Berlusconi, malgré la série de gaffes que celui-ci ne cesse de commettre. Mais M. Berlusconi est un bouffon, pas une garce. Et, s'il avait une once de l'assurance de Berlusconi, Sarkozy n'aurait pas besoin de se répandre dans tous les coins en déversant sa bile à qui veut l'entendre comme un mini-Iago* [10, p. 10].

Sarkozy est un traître, il vous sourit et vous fait des grâces tout en dissimulant un poignard qu'il est prêt à vous plonger dans le dos à la moindre occasion [10, p. 10]. Розмовні вирази додають іронічності, фамільярності тексту.

Так, в академічних наукових текстах (монографії, довідники, статті збірок чи часописів) домінують диктумні засоби персуазивності, а у науково-публіцистичних (статті науково-популярних журналів та газет) – модусні у поєднанні з художніми емоційно-експресивними, образними засобами, розмовними виразами, що сприяють емоційному впливу на адресата, оскільки вони мають більш виражений пропагандистський характер і розраховані на широкий загал читачів. Окрім того, науково-публіцистичні тексти містять менше вузько спеціальних термінів, які виступають знаком адресації компетентній особі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Баженова Е. А. Жанры научной речи [Электронный ресурс] / Екатерина Александровна Баженова, Мария Павловна Котюрова // Материалы к энциклопедическому словарю «Культура русской речи». – С. 140–144. – Режим доступа: http://library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0113900.pdf
3. Красненко О. М. Лінгвопрагматичні засоби персуазивності у сучасній французькій мові (на матеріалі публікацій з міжнародних відносин) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / О. М. Красненко. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Серажим К. С. Текстология / Катерина Степанівна Серажим. – К. : Вид-во КНУТШ, 2008. – 527 с.
5. Словник журналіста : терміни, мас-медіа, постаті / [за ред. Юрія Михайловича Бідзілі]. – Ужгород : ВАТ Видавництво «Закарпаття», 2007. – 224 с.
6. Après le conflit, la réconciliation? / [sous la direction de Sandrine Lefranc]. – P. : Michel Houdiard Editeur, 2006. – 344 p.
7. Cordellier S. L'état du monde 2004: annuaire économique et géopolitique mondial / Serge Cordellier. – 23e ed. – P. : La Découverte, 2003. – 668 p.
8. Courrier international, 2006 – № 795. – 63 p. 9. Courrier international, 2006 – № 833. – 62 p.
9. Courrier international, 2009 – № 964. – 58 p.
10. Duhamel A. L'Europe jusqu'ou? / Alain Duhamel, Alain Houziaux, Hervé Le Bras et d'autres. – P. : Les Editions de l'Atelier / Les Editions Ouvrières, 2005. – 120 p.
11. La Tribune : le quotidien économique et financier, 2006. – № 24.465-3.349. – 40 p.
12. Le Monde diplomatique / publication mensuelle, 2010. – № 673–57. – 28 p.
13. Le Point : hebdomadaire d'information, 2006. – № 1749. – 130 p.

14. Lequesne Ch. L'Europe des vingt-cinq. 25 cartes pour un jeu complexe / Christian Lequesne, Jacques Rupnik. – P. : Edition Autrement, 2004. – 83 p.
15. L'Express, 2006. – № 2855. – P. 56–74.
16. L'Express international, 2007. – № 2902. – P. 42–53.
17. Libération, 2006. – № 7702. – 47 p.
18. Politique étrangère : revue trimestrielle / [directeur T. de Montbrial]. – P. : Ifri/ Armand Colin, 2007. – № 4. – P. 706–949.
19. Politique internationale : revue trimestrielle / [sous la rédaction de W. Patrick]. – P. : Politique internationale, 2009. – № 123. – 424 p.

Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2013 року

УДК 811.161.1'42

*Любовь Летючая
(г. Переяслав-Хмельницький, Україна)*

К ВОПРОСУ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО АНАЛИЗА: СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД

У статті теоретично обґрунтовується синергетичний підхід, який дозволяє у повному об'ємі описати психофізіологічну двонаправну природу концепту як феномена ментального утворення, об'ємної багатоаспектної форми репрезентації психічної діяльності людини, пропонується алгоритм синергетичної моделі концепту, як динамічного складного утворення.

Ключові слова: *синергетика, синергетичний підхід, концепт, аттрактор, параметри порядку, процес самоорганізації концепту.*

В статье теоретически обосновывается синергетический подход, позволяющий в допустимо полном объёме описать психофизиологическую двустороннюю природу концепта, как феномена ментального образования, объёмной, многоаспектной формы репрезентации психической деятельности человека, предлагается алгоритм синергетической модели концепта как динамического, сложного образования.